Statistiska Centralbyråns (SCBs) deklarationsundersökningar

Av avdelningsdirektör Hans Garke

1 Inledning

SCB genomför årligen på uppdrag av regering och riksdag ett antal statistiska stickprovsundersökningar vilka grundas på uppgifter ur till SCB inlånat deklarationsmaterial. Så gott som samtliga inlånade deklarationer avser fysiska personer (inbor). Deklarationsmaterialet är för närvarande den enda källa som står till buds för en något så när uttömmande kartläggning av inkomst- och förmögenhetsfördelningen. Den osäkerhetsfaktor som underdeklaration utgör måste därför statistikerna leva med. Andra administrativa material, t ex inom allmänna försäkringen, är antingen alldeles för summariska eller för partiella för de krav som användarna ställer på en meningsfull fördelningsstatistik. En alternativ metod skulle vara att införskaffa motsvarande uppgifter direkt från hushållen. Försök som gjorts av SCB ger vid handen att osäkerheten i de lämnade uppgifterna då blir mycket stor.

Tillstånd till SCB att ta del av uppgifter ur deklarationsmaterialet lämnas av regeringen med stöd av 50 § taxeringslagen. Ett sådant tillstånd är således en förutsättning för att undersökningarna skall kunna utföras. Vidare ges närmare föreskrifter av datainspektionen.

2 ADB-registrering inom taxeringen

Övergången till ADB inom taxeringsväsendet inkomståret 1967 medförde att möjligheter gavs till en omfattande utvidgning av primärmaterialet till inkomststatistiken. Bl a registrerades de olika inkomstslagen och ett antal avdragsposter. Registreringen har därefter succesivt utökats. En betydelsefull milstolpe är inkomståret 1974 med nytillkomna poster som skattepliktiga förmåner vid sjukdom, arbetslöshet och utbildning. Under senaste tid har i samband med RS-reformen tillkommit delposter under inkomst av tjänst samt kontrolluppgiftens registrering. Denna utveckling fr o m 1967 har inneburit ett mycket värdefullt stöd för den officiella inkomststatistiken och bl a medverkat till att kommunerna fått tillgång till successivt förbättrade tabellpaket i form av underlag för barnomsorgs- och äldreomsorgsplanering, sysselsättningsbedömningar mm. Den här kortfattat berörda ADB-registreringen inom skatteadministrationen har dock icke varit tillräcklig för uppställandet av fördelningspolitiskt meningsfulla inkomstbegrepp samt för att uppfylla de krav som ställs utifrån standards för nationalräkenskaper och rekommendationer

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:23:05

för internationell statistik. En komplettering vid SCB med stickprovsundersökningar grundade på uppgifter ur inlånat deklarationsmaterial har därför blivit nödvändig. Dessa undersökningar siktar i första hand till att presentera redovisningar på riksnivå. Stickprovsstorleken har därför kunnat hållas låg för att därigenom icke i onödan belasta skattemyndigheterna.

3 Komplettering med inlånat deklarationsmaterial

Denna komplettering vid SCB avser i första hand inkomstslagen kapital, annan fastighet, jordbruksfastighet och rörelse samt förmögenhet. Arbetet ifråga görs utifrån bilagor och specifikationer i deklarationsmaterialet.

Under *kapital* särredovisas bl a ränteinkomster och ränteutgifter. Inkomstslaget *annan fastighet* uppdelas på hyresfastighet, eget hem och fritidshus. Vidare görs särskilda inkomstberäkningar. Enligt de riktlinjer som finns bör inkomst av eget hem och fritidshus beräknas enligt antingen ''hyresvärdesmetoden'' eller enligt '' ränta på eget kapitalmetoden''. F n sker beräkning enligt den senare metoden. Av detta skäl används vissa delposter under inkomst av en- eller tvåfamiljsfastighet såsom skuldbeloppen. Vidare utförs särskilda beräkningar för inkomstslagen *jordbruksfastighet* och *rörelse*. En strävan är att åstadkomma redovisningar med uppdelning på bl a förädlingsvärde, driftsöverskott före och efter avskrivningar samt företagarinkomst. En stor mängd delposter från J- och R-bilagorna måste därför bearbetas. Exempel härpå är arrenden, försäkringsersättning, driftbidrag, uttag från skogskonto och särskilt investeringsavdrag.

Ifråga om *förmögenhet* görs med jämna mellanrum särskilda undersökningar. Bl a utförde SCB åt utredningen löntagarna och kapitaltillväxten en omfattande studie avseende taxeringsåret 1976 (SOU 1979:9). Tillgångs- och skuldposter hämtas från huvuddeklarationsblankett och vissa K-bilagor. Exempel på poster är fastigheter, bankmedel, aktier och inteckningsskulder.

4 Omfattning och användare

Under taxeringsåret 1980 ingår ca 50 000 deklarationer i SCBs reguljära materialinsamling. Denna mängd motsvarar ungefär 1 % av samtliga deklarationer avseende fysiska personer (inbor) och innebär en viss reducering i förhållande till taxeringsåret 1979. I ovan angiven kvantitet har icke inräknats riksrevisionsverkets taxeringsstatistiska undersökning (20 000 deklarationer) och andra undersökningar som kan initieras från statliga skatteutredningar mm. Deklarationerna fördelar sig på fyra årligen återkommande undersökningar, nämligen deklarationsundersökningen för jordbrukare, deklarationsundersökningen för yrkesfiskare och båtlag, inkomstfördelningsundersökningen samt finansstatistik för företag. Dessutom kan eventuellt tillkomma ett mindre antal deklarationer avseende uppdrag från statliga utredningar o d som inte nu kan förutses.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:23:05

Efterfrågan på fördelningsstatistik har under de senaste åren kraftigt ökat och fördelningsfrågor torde jämte bl a energi och miljö vara områden som kommer att prioriteras högt inom den statliga statistikproduktionen under 1980-talet. Kraven på alltmer aktuella uppgifter har också ökat. Ett tecken härpå är motioner under 1979 års riksdag. Det förhållandet att departement, myndigheter, arbetsmarknadens organisationer m m behöver resultatsammanställningar redan med början i december under taxeringsåret medför att SCBs bearbetningar av deklarationsmaterialet måste påbörjas redan under pågående taxeringsperiod. Det är mot denna bakgrund angeläget att deklarationerna fortlöpande ställs till SCBs förfogande under taxeringsperioden och med början under juni månad.

Undersökningarna avseende jordbrukare och fiskare redovisar inkomster, utgifter, tillgångar, skulder, investeringar mm för olika kategorier jordbrukare och fiskare. Resultaten unyttjas främst av statens, jordbrukets och konsumenternas särskilda instanser för ställningstaganden i samband med prisöverläggningar inom dessa sektorer av samhällsekonomin.

Inkomstfördelningsundersökningen beskriver inkomst- och förmögenhetsfördelningen för hela svenska folket med uppdelning på bl a löntagare, företagare och pensionärer. En viktig komponent i denna undersökning är beräkningar av hushållens disponibla inkomster i såväl nominella som reala termer. Bland huvudanvändarna märks departement, myndigheter, arbetsmarknadens organisationer och forskningen.

Finansstatistik för företag kartlägger inkomster, utgifter etc för andra företagare än jordbrukare. Användare är främst ekonomidepartementet och konjunkturinstitutet.

5 Rutiner för SCBs statistikuttag 1980

Under senare delen av 1979 har rutinerna för SCBs uttag ur deklarationsmaterialet diskuterats med företrädare för riksskatteverket och ett antal lokala skattemyndigheter. Vissa modifieringar kommer att göras i de rutiner som infördes taxeringsåret 1979. Bl a har SCB för de utvalda deklarationerna tryckt särskilda omslag för att underlätta lokal skattemyndighets och länsstyrelses arbete. Det är SCBs förhoppning att dessa omslag försedda med sorteringsbegrepp, kod för län, taxeringsnämnd mm skall kunna distribueras så tidigt som möjligt under taxeringsperioden och komma till full användning redan under 1980. Ökad vikt kommer successivt att läggas vid information kring undersökningarna för att framförallt beskriva bakgrund och användarkrav. Olika informationskanaler kommer härvid att användas.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:23:05